

**Aspecte privind politica confesională externă a Țării Moldovei în perioada domniei lui Petru Rareș
(1527-38; 1541-46)**

Viorel Bolduma, lector superior

Summary

In this article is exposed the Moldavian foreign religious policy during the reign of Petru Rares (1527-1538, 1541-1546). Petru Rares led a confessional active foreign policy, building reconstruction works of paintings, he donated religious items sending aid money to monasteries Chilandari, Dionisiu, Karakallu, Protaton, Crusedol, Sopociani. Hewas concerned about the protection of Orthodox from Transylvania, Pocuția and the Catholic Polish Kingdom.

Încă din sec.XIV-XV Țările Române au stabilit ample legături cu marile centre ecleziastice din peninsula Balcanică, Orientul Apropiat, Regatul Polon etc.

Aceste legături s-au stabilit și au fost întreținute pe parcursul a câtorva secole, la nivel de stat, prin diverse acțiuni ale domnitorilor celor două țări românești, care veneau cu bogate daruri și sume mari de bani în folosul patriarhiilor ortodoxe și al mănăstirilor. [7, p. 10].

Deosebit de strânse au fost legăturile domnitorilor, boierilor și mănăstirilor Țării Moldovei cu centrele monastice de la Sfântul Munte Athos.

Sfântul Munte devine în această perioadă un simbol care reprezenta unitatea ortodoxiei. Pe măsură ce Muntele Athos câștigă în autonomie și, mai ales, după căderea Constantinopolului, este important ca simbol al libertății de credință ortodoxă și de menținere a tradiției bizantine. Este perioada când principii care nu erau încadrați în administrația otomană, sprijină foarte mult reconstrucția la Sfântul Munte. [2, p.35].

Politica de continuare a tradiției bizantine își propune următoarele scopuri: ajutorarea Muntelui Athos și a întregului Răsărit Ortodox, respectarea principiilor corespunzătoare unui ideal greco-roman și bizantin în materie de guvernare internă și luptă antiotomană. [4, p.670].

Cunoscutul bizantinist Dumitru Nastase a afirmat și a dovedit în multe studii ale sale că justificarea principală a variatului ajutor către Mănăstirea Protaton (centru nu numai administrativ al Sfântului Munte) și către diverse mănăstiri este de natură ideologică. Este vorba de o ideologie de tip imperial, care îi îndemna pe domnii români să dăruiască importante ajutoare mănăstirilor din Muntele Athos. De asemenea, aceste ajutoare se pot explica și prin dorința unor dregători, ctitori de mănăstiri sau biserici, de a nu le lăsa în paragină după moarte: pentru aceasta, ei își închinau ctitoriile unora dintre mănăstirile de la Locurile Sfinte. Totodată, un rol important l-au avut călugării athoniți, care au venit în Țările Române după ajutor, aducând cu ei sfinte moaște sau bucăți din Lemnul Sfânt și arătând starea grea în care se găsea mănăstirea lor. [6, p.43].

După unele date primul dintre domnitorii Țării Moldovei, care a stabilit legături cu Mănăstirile athonite, a fost Alexanru cel Bun, care, printr-o carte domnescă de la 26 mai 1442, se obligă să vină cu ajutoare și daruri anuale în folosul Mănăstirii Zograf. [5, p.311-312].

Un moment important al relațiilor moldo-athonite îl constituie domnia lui Petru Rareș (1527-38; 1541-46). Ca și tatăl său, Ștefan cel Mare, domnitorul, pe lângă o bogată activitate ctitoricească internă, o atenție deosebită a acordat susținerii mănăstirilor athonite.

Astfel, începând cu Petru Rareș, Mănăstirea Caracalu va rămâne, pentru o perioadă de peste 3 secole, în atenția voievozilor din Țările Române. Petru Rareș a pornit, practic, la reconstrucția

întregii mănăstiri, începând cu arsanaua (portul) acesteia. Legenda spune că însărcinat cu aceste lucrări a fost protospătarul Petru, un apropiat al voievodului, care a fost trimis cu banii și misiunea de a supraveghea lucrările. El și-ar fi însușit o parte din bani, însă, aflând voievodul, și-a recunoscut fapta și a făgăduit că va termina construcția din propria avere. La sfârșitul lucrărilor, spătarul Petru s-a călugărit, primind numele de Pahomie. Contrar opiniei majorității istoricilor care susțin că Petru Rareș este înmormântat la Mănăstirea Probota din Moldova, părinții de la Caracalu afirmă cu tărie că el ar fi venit alături de boierul Petru și ar fi luat schima cea mare în mănăstirea lor, primind la călugărie tot numele de Pahomie. Aici ar fi rămas până la sfârșitul vieții și aici ar fi fost și înmormântat. În sprijinul acestei susțineri ei invocă fresca din pridvorul mănăstirii înfățișând doi schimonahi ținând împreună o biserică. Deasupra stă scris: „Noii ctitori ai acestei sfinte mănăstiri: Pahomie și Pahomie”.

Ce se poate spune cu siguranță este că din porunca și pe cheltuiala lui Petru Rareș s-a zidit mai întâi arsanaua, așa cum se poate citi pe pisania ce se păstrează până astăzi: „Stareț fiind Gherman, Io Petru Voievod și monahul Ioasaf ctitori, Dionysios Syropoulos Hagi meșter zidar, în anul 1534 s-au săvârșit acest turn și incinta”.

Refacerea în totalitate a mănăstirii a început-o tot Petru Rareș, care a construit și masivul turn de apărare de la intrare. Turnul are 28 de metri înălțime și, la începutul secolului trecut, încă mai păstra cele două pisanii, acum dispărute. Pentru a renova mănăstirea, Petru Rareș a cerut și a obținut permisiunea sultanului Soliman Magnificul.

Lucrările la Mănăstirea Caracalu s-au încheiat abia în anul 1563, când domn al Moldovei era Alexandru Lăpușneanu, care, cu siguranță, a contribuit și el la refacerea mănăstirii. După cum știm, el s-a călugărit pe patul de moarte și a primit numele de Pahomie. Așa se explică, poate mai bine, prezența celui de-al doilea ctitor Pahomie în tabloul votiv. [8, p.198-199]

Din secolul al XV-lea și până la începutul secolului al XIX-lea, Mănăstirea Sfântului Pantelimon (supranumită Rusicon), a primit și ea numeroase ajutoare în bani și moșii din partea domnitorilor români. Astfel, Petru Rareș la 1542 trimite mănăstirii Pantilimon 6.000 de aspri, în calitate de ajutor anual. [1, p.258]

Deasemenea, de atenția domnitorului s-a bucurat și mănăstirea Hilandar, care la 13 martie 1533 a primit o danie de 3000 aspri. Manastirii Xiropotamu Petru Rareș i-a dăruit în 1534 un Tetraevanghel. [9, p.122-123]

Se știe că la 1546 s-a refăcut zugrăveala mănăstii Zografului. Pentru că în acel an în Moldova domnea Petru Rareș, este exclus ca el, să nu contribuie la refacerea acestei mănăstiri. Totodată avem un hrisov din 1546, prin care domnitorul acordă o sumă de bani și mănăstirii Esfigmenu. [5, p.179].

În 1534 parțial a ars mănăstirea Dionisiu. Refacerea acesteia se datorează lui Petru Rareș. Drept dovadă este portretul lui, cât și al doamnei Elena, ce se pot găsi în catalicon. Aici este o legătură nu numai spirituală. Doamna Elena era fiica lui Iovan Brancovici al Serbiei și sora văduvei lui Neagoie Basarab, binefăcătorul anterior al mănăstirii. Refacerea mănăstirii datează de la 1546-1547, când egumen era Matei. [5, p.140].

Paralel cu acest program, Petru Rareș a inițiat o acțiune de protejare a ortodoxiei din Transilvania. Dintr-o scrisoare trimisă de Petru Rareș bistrițenilor din Botoșani, la 19 iulie 1546, aflăm faptul că episcopul moldovean Tarasie este ales episcop de Vad. Petru Rareș intervine pe lângă bistrițeni rugându-i să-l primească cu cinste și să vegheze ca preoții români din ținutul lor să-i

dea ascultare. Domnul moldovean a dotat episcopia cu două sate din domeniul Ciceului. În ceea ce privește protejarea ortodoxiei, este remarcabil și efortul făcut de Petru Rareș în Polonia, pentru a proteja comunitatea ruteană. Acest efort este pus în evidență de numirea unui episcop rutean - Macarie Tuczarpski - de către regele Poloniei, Sigismund I, în 1539, ca prim episcop ortodox de Lwov. Regele își motivează decizia prin dorința de a întrerupe legăturile dintre rutenii ortodocși și ortodoxia din Moldova, pentru ca „preoții ortodocși din Podolia și Rusia să nu mai fie obligați pe viitor să se ducă în Moldova și în alte țări străine pentru a fi hirotoniți și pentru treburile lor religioase”. Legăturile existau și pe un fond de colaborare politică. O diplomă a regelui Sigismund I, dată la Pinchcow în 3 ianuarie 1541, face o donație masivă lui Ioan Tarnowski, ce constă în sate confiscate de la nobilii ruteni care sunt ortodocși ("qui sunt ritus Ruthenici"), pentru că s-au unit cu voievodul Moldovei. Pretențiile Moldovei asupra Pocuției par să fie alimentate de populația locală care era favorabilă domnilor români, din solidaritate ortodoxă. [2,p.50].

De atenția domnitorului s-a bucurat și biserica sârbă. Astfel, Petru Rareș și soția s-a Elena sunt trecuți în pomelnicele mănăstirilor Cruședol, Sopociani.[8,p.637].

Din cele expuse, subliniem că Petru Rareș a dus o politică confesională externă activă, construind sau inițiind lucrări de reconstrucție, finanțând împodobirea cu picturi, donare de obiecte de cult, expediere de ajutoare în bani la mănăstirile Hilandar, Dionisiu, Karakallu, Protaton, Cruședol, Sopociani. Totodată, domnitorul s-a preocupat și de protejarea ortodocșilor din Transilvania și a rutenilor ortodocși din Pocuția, Regatul Polon Catolic.

Bibliografie

1. Bodogae T., Ajutoare românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos, Sibiu 1940.
2. Crăciun M., Protestantism și ortodoxie în Moldova (sec.XIV-XV) , Cluj 1996.
3. Documenta Romaniae Historica, A, Moldova, vol.I, București 1975.
4. Ivan I., Patriarhi ortodocși în Moldova .În: „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, Nr., 9-12, Iași 1975.
5. Moldoveanu. I., Contribuții la istoria relațiilor Țărilor Române cu Muntele Athos(1650-1863).București 2007.
6. Nastase D., Coroana împărătească a lui Vasile Lupu.În: „Anuarul de Istorie,, A.D. Xenopol”, V-,XXXI, Iași 1994.
7. Parasca P., La obârșia Mitropoliei Țării Moldovei, Chișinău,2002.
8. Păcurariu M., Istoria Bisericii Ortodoxe Române,București, 1992,Vol.I
9. Zubco A., Biserica în Țara Românească și Moldova în secolele XIV-XVII,Chișinău 2001.